

УДК 35.078
DOI: 10.31733/17-03-2023-37-39

Віктор ЯКУБОВСЬКИЙ
начальник кафедри прикордонної служби
факультету безпеки державного кордону
Національної академії Державної
прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ВНУТРІШНІМИ РИЗИКАМИ В ОРГАНІ ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ

Метою управління ризиками є уникнення, контроль або мінімізація наслідків їх впливу. Тому від розуміння сутності управління ризиками та вміння застосування прийомів впливу на ризики залежить ефективність діяльності з мінімізації реалізації їх наслідків.

Результати проведеного аналізу свідчать про те, що в діючих нормативних документах та наукових працях розглянуті загальні положення з аналізу ризиків, що пов'язані із зовнішніми небезпеками та викликами у сфері забезпечення безпеки державного кордону, але досі не визначено єдиного підходу до методології побудови та розвитку системи управління внутрішніми ризиками в органах охорони державного кордону.

Зазначені недоліки можуть спричинити суттєві прорахунки в діяльності органів охорони державного кордону, ускладнити процес управління ними, та потребують проведення додаткових заходів щодо їх усунення, вказують на необхідність подальших досліджень, звертаючи особливу увагу на розробку науково-методичного апарату управління внутрішніми ризиками.

У сучасних умовах управлінське рішення передбачає оцінку й обґрунтоване врахування ризику. Тягар відповідальності за результати прийнятого рішення покладається на керівників, тому особа, яка приймає рішення, повинна володіти такими техніками оцінки ризиків, які будуть максимально наближеними до реалій сьогодення.

Оцінка ризиків передбачає: визначення ймовірності їх виникнення та масштабів негативних наслідків у випадку їх реалізації; розрахунок ступеню впливу ризиків на діяльність органу охорони державного кордону; встановлення рівня кожного ідентифікованого ризику. Тому саме від правильного розуміння даного етапу управління ризиками та вміння застосування прийомів впливу на ризики залежить ефективність діяльності органу охорони державного кордону.

Результати проведеного аналізу нормативно-правових документів [1] – [5] і методичних праць [6] – [9] вказують на існування невирішених питань стосовно управління ризиками в органі охорони державного кордону, а саме:

1. Окремі визначення стосовно категорій щодо управління ризиками не відповідають загальним теоретичним положенням ризик-менеджменту [10], [11] та потребують уточнення, а по окремим категоріям – визначення взагалі відсутні.

2. У зазначених нормативних документах та методичних працях вся робота з ризиками зводиться до їх аналізу. Разом з цим, сам по собі аналіз ризиків діяльності органів Державної прикордонної служби України не дає гарантій успішності, оскільки поряд з аналізом ризиків необхідно ефективне управління, що забезпечує реалізацію планів і програм діяльності. Нажаль, такий термін як «управління ризиками» відсутній, і, відповідно, механізм управління ризиками в органі охорони державного кордону взагалі не розглядається.

3. В діючих нормативних документах та наукових працях розглянуті питання з аналізу ризиків, що пов'язані із зовнішніми небезпеками та викликами у сфері забезпечення безпеки державного кордону, проте в нормативних документах не розглянуті питання аналізу ризиків, що пов'язані з внутрішнім середовищем органі охорони державного кордону, хоча дані ризики створюють великі проблеми і негативно впливають на результати їх діяльності.

Зазначені недоліки та проблемні питання дозволяють стверджувати про існування протиріччя в інформаційно-аналітичній діяльності органу охорони державного кордону –

між необхідністю прийняття обґрунтованого рішення в умовах невизначеності і ризику та відсутністю адекватного науково-методичного апарату управління внутрішніми ризиками. Існування цього протиріччя не дає змогу враховувати ступінь впливу різноманітних подій (факторів внутрішнього середовища) на діяльність органу охорони державного кордону, що наприкінці негативно впливає на його ефективність його діяльності.

Оцінювання ризику ґрунтується на розумінні рівня ризику, набутому під час аналізу загрози, вразливості, і слугує для прийняття рішень щодо подальших дій. Вибір методів оцінювання ризику можна провадити зі змінням ступенів глибини та докладності, а також з використанням одного чи кількох методів – від найпростіших до найскладніших [10].

Загалом треба, щоб метод відповідав таким вимогам:

– він має відповідати специфіці діяльності, бути обґрунтованим і придатним для ситуації, що склалася;

– він має забезпечувати отримання результатів у формі, яка забезпечує розуміння характеру ризику та способу його обробки;

– його застосування повинно забезпечувати можливість відстеження, відтворення та перевірки.

Обґрунтовуючи вибір методів, треба також враховувати їх відповідність і придатність. У разі поєднання результатів різних досліджень треба, щоб застосовувані методи та отримані вихідні дані можна було порівняти.

Після того, як прийнято рішення про провадження оцінювання ризику і визначено цілі та сферу застосування, треба вибрати методи, зважаючи на такі чинники [10]:

– цілі дослідження. Цілі оцінювання безпосередньо позначатимуться на виборі методів;

– потреби тих, хто приймає рішення. У деяких випадках потрібен високий рівень докладності для прийняття оптимального рішення, в інших випадках достатнім є загальне розуміння;

– рівень ризиків, потенційна величина наслідків;

– ступінь фахової компетентності. Простий, належно запроваджений метод, якщо він задовольняє цілі та сферу застосування оцінювання, може давати кращі результати, ніж складніша, але недостатньо опрацьована процедура);

– наявність інформації та даних. Для деяких методів потрібно більше інформації та даних, ніж для інших;

– потреба модифікувати чи актуалізувати загальне оцінювання ризику. Надалі загальне оцінювання може бути потрібно модифікувати чи актуалізувати і у зв'язку з цим деякі методи більш придатні до вдосконалення, ніж інші;

– будь-які регуляторні чи інші вимоги.

Крім того, на вибір підходу до оцінювання ризику впливають різноманітні чинники, наприклад, характер і ступінь невизначеності ситуації, наявність ресурсів, складність випадку застосування тощо.

Крім того, слід враховувати, що на вибір методу оцінювання ризику впливає низка чинників, а саме [10]:

– складність проблеми і методи, що потрібні для її аналізу;

– характер та ступінь невизначеності оцінювання з урахуванням обсягу наявної інформації й того, що потрібно для досягнення цілей;

– обсягу необхідних ресурсів з урахуванням часу та рівня фахової компетентності, потреб у даних або витрат;

– можливості методу щодо отримання кількісних вихідних даних.

Крім того, під час вибору методу слід враховувати, що оцінювання ризиків, які породжують наслідки, що пов'язані з безпекою державного кордону, має свої особливості, тому застосування засобів, напрацьованих іншими науками, не завжди видається можливим.

За своїм характером ризику, що пов'язані із внутрішнім середовищем органу охорони державного кордону прийматимуть комплексний характер, і здебільшого, потрібне загальне оцінювання ризиків у межах усієї системи. В інших випадках оцінювання окремого ризику може мати наслідки і впливати на інші види діяльності органі охорони державного кордону. Тому потрібно розуміти подальші значні впливи та взаємозалежності між ризиками, щоб мати впевненість у тому, що під час управління одним внутрішнім ризиком не створюватиметься недопустима ситуація в інших сферах.

1. Про затвердження Інструкції з проведення аналізу ризиків у Державній прикордонній службі України : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 11.12.2017 № 1007. Київ : АДПСУ, 2018. 8 с.
2. Про затвердження Порядку обміну інформаційно-аналітичними матеріалами між суб'єктами інтегрованого управління кордонами : спільний наказ від 14.02.2022 № 125/70/91/78/65/59/311. Київ, 2022. 5 с.
3. Про затвердження Порядку роботи органів управління Державної прикордонної служби України з підготовки до оперативно-службової діяльності в наступному календарному році або іншому періоді : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 26 квітня 2018 року № 350. Київ : АДПСУ, 2018.
4. Про організацію застосування профілів ризиків : Наказ Адміністрації Державної прикордонної служби України від 26.12.2019 № 741-аг. Київ : АДПСУ, 2019.
5. Про організацію проведення аналізу ризиків : Наказ Адміністрації Державної прикордонної служби України від 23.12.2019 № 112. Київ : АДПСУ, 2019. 5 с.
6. Загальна інтегрована модель аналізу ризиків. Комплексне оновлення. Версія 2.0. Європейське агентство з управління оперативним співробітництвом на зовнішніх кордонах Держав-Членів Європейського Союзу (Frontex). Рондо ОНЗ 1 00-124. Варшава, 2012. 54 с.
7. Посібник з кримінального аналізу для кримінальних аналітиків ДПСУ : ОБСЄ. Київ, 2015. 176 с.
8. Скажинська К., Навроцькі Д. Посібник з аналізу ризиків за моделлю Sigma 2.0 для аналітиків Державної прикордонної служби України : навчальний посібник. Київ : АДПСУ, 2015. 133 с.
9. Теоретичне узагальнення і розробка рекомендацій щодо управління ризиками в сфері охорони державного кордону : звіт про НДР : шифр 208 – 0014А. Хмельницький, 2008. 85 с.
10. Керування ризиком. Методи загального оцінювання ризику : Національний стандарт України (ДСТУ ІЕС/ISO 31010:2013). Київ : Мінекономрозвитку України, 2015. 80 с.
11. Управління ризиком : Глосарій. URL : http://www.mrcmarkets.ru/beginners/glossary/u/upravlenie_riskom.php.

УДК 355.5

DOI: 10.31733/17-03-2023-39-41

Євген БАКУТІН

старший викладач

кафедри тактичної підготовки

Національної академії внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук

ПРАВОВІ ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ В УКРАЇНІ

Основні тенденції світового та вітчизняного суспільного розвитку, стратегія інтеграції України у європейську спільноту, поглиблення відповідних державних і правових трансформацій зумовили появу нових орієнтирів, стандартів, цінностей та принципів, що визначають й загальну спрямованість реформ правоохоронних органів України. Питання правових принципів використання сучасною поліцією технічних засобів в Україні завжди є актуальним. Правові принципи, це основоположні ідеї, засади, орієнтири, до яких необхідно рухатися всім зацікавленим у розвитку використання фіксації правопорушень технічними засобами, і насамперед законодавцю.

Правові принципи діяльності поліції – це керівні, основні положення, що закріплені в Конституції та інших законодавчих актах України, на яких базується концептуальна основа діяльності, устрій, порядок функціонування і повноваження органів Національної поліції. Так розділом 2 Закону України «Про Національну поліцію», присвячено принципам діяльності поліції, а саме: стаття 6 передбачено верховенство права - де поліція у своїй діяльності керується принципом верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Принцип верховенства права застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини; статтею 7 де під час виконання своїх завдань поліція забезпечує дотримання прав і свобод людини, гарантованих Конституцією та законами